

verslag

Bestuurskern

Centrum Publiekparticipatie
Koningskade 4
Den Haag
Postbus 30316
2500 GH Den Haag

Contactpersoon

N. Biesma
Adviseur
M +31(0)6-15359269
Nadine.biesma@centrumpp.nl

Datum

13 november 2012

Betreft	Verslag regionale bijeenkomst burgerpanel Structuurvisie Ondergrond
Vergaderdatum en tijd	6 november 2012 18:30-21:30 uur
Vergaderplaats Deelnemers	Provinciehuis Drenthe, Assen 19 deelnemers van het burgerpanel 2 personen van de provincie 4 personen van de organisatie
Gespreksleider:	Eelco Koolhaas, bureau KLB, ingehuurd door ministerie van Infrastructuur en Milieu

Inleiding

Deze bijeenkomst is georganiseerd door het ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM) in overleg met het ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie (ELenI). Deze bijeenkomst vindt plaats in het provinciehuis Drenthe in Assen.

Samenstelling burgerpanel

Bureau KLB heeft namens het ministerie van Infrastructuur en Milieu de panelleden uitgenodigd. Het burgerpanel vormt een afspiegeling van de Nederlandse bevolking. De groep is ingedeeld in verscheidenheid qua achtergrond, politieke voorkeur en opleiding. Leeftijd en geslacht zijn minder representatief.

Verslag

Van deze bijeenkomst met het burgerpanel wordt een verslag geschreven dat na instemming van de aanwezigen zal worden gepubliceerd op de website van de ministeries van IenM en ELenI.

Start van het burgerpanel

De heer Gjaltema van de provincie Drenthe opent de bijeenkomst om 18.30 uur en heet de aanwezigen welkom in het provinciehuis van Drenthe.

Eelco Koolhaas, de gespreksleider van deze avond, heet iedereen eveneens van harte welkom bij het burgerpanel Structuurvisie ondergrond en dankt de provincie voor de gastvrijheid. Deze avond zal deels in het teken staan van kennismaking met elkaar en met het onderwerp. Ook hebben we een gedachtewisseling over kansen en zorgpunten bij wat er op verschillende diepten onder de grond – en in verband daarmee eventueel ook boven de grond – gebeurt en kan gebeuren. Welke activiteiten zijn waar beter, en waar minder goed op hun plaats, en onder welke voorwaarden?

Ruud Cino (programmamanager Structuurvisie ondergrond) neemt het woord en vertelt dat hij als opdracht heeft in kaart te brengen wat er allemaal aan mogelijkheden zit in de Nederlandse ondergrond. Dit wil niet zeggen dat al die mogelijkheden ook benut worden. Het is goed voor de besluitvorming en informatie aan het publiek om te weten wat waar kan in de ondergrond, wat de omvang en de noodzaak is. Alle belanghebbenden (voor zover bekend) wordt gevraagd hun kennis hierover te delen. Met name met deskundigen en wetenschappers wordt overlegd. Het is goed om al in het beginstadium hierbij ook burgers te betrekken zodat duidelijk wordt wat bij deze groep leeft en wat zij belangrijk vinden.

In een volgend stadium bezien we wat gerealiseerd kan worden; wat waar kan in Nederland en waar conflicten ontstaan.

Vanuit het panel wordt gevraagd of alle ondergrondse gebieden in Nederland even intensief en zorgvuldig zijn onderzocht. Ruud Cino antwoordt dat dit niet het geval is. Het is wel de bedoeling dat dit totaalbeeld er komt. TNO is op dit moment bezig een 3D kaart te maken van heel Nederland en het continentaal plat, zodat inzicht verkregen wordt in de details.

“Aan de oppervlakte”

In het midden van de zaal ligt een kaart van Nederland met daarop ingekleurd de meest geschikte plekken voor verschillende ondergrondse activiteiten. De legenda voor deze kaart is afgeplakt. Het panel wordt gevraagd individueel te raden wat één van de dingen van de legenda is.

Bestuurskern

Centrum Publieksparticipatie

Datum

13 november 2012

Genoemd wordt

(Aard)gas(opslag), aardwarmte, zout, olie, kernafvalopslag, CO2 opslag, schaliegas.

De werkelijke legenda is

1. Aardwarmte
2. Schaliegas
3. Opslag aardgas in lege gasvelden of zoutholtes
4. Grondwaterwinningsgebieden

Desgevraagd legt Ruud Cino uit wat schaliegas is. Schaliegas is normaal gas dat zit opgesloten in gesteente met een dichte structuur waardoor het moeilijk bereikbaar is. Door nieuwe ontwikkelingen wordt dit makkelijker. In Nederland wordt deze techniek nog niet gebruikt omdat niet helder is of dit rendabel is.

De gebieden die deze avond behandeld worden zijn: aardwarmtewinning, opslag van aardgas en drinkwaterwinning.

“Dieper graven”

De groep splitst zich op in studiegroepjes van 3 personen om te discussiëren over de goede/belangrijke punten en de twijfels en zorgpunten.

Aardwarmtewinning

Warmte uit diepe aardlagen als duurzame energiebron (2 km en dieper). Door middel van een put wordt warm water opgepompt en afgekoeld water teruggebracht.

Wat vindt u hieraan goed en belangrijk?

- Milieuvriendelijkheid/duurzaamheid.
- Werkgelegenheid.
- Op lange termijn kostenbesparend.
- Onbeperkt beschikbaar.
- Overal beschikbaar.
- Duurzaam (geen roofofbouw of uitputting?).
- Nieuwe mogelijkheden.
- Op termijn (na investering) goedkoop.
- Oneindige bron.

Wat zijn uw twijfels en zorgen hierbij?

- Dat er geen risico's benoemd zijn in de factsheet. Er zijn altijd risico's. Voorlichting over risico's en waarom je aardwarmte wint is belangrijk voor draagvlak.
- Hoe oneindig is de bron.
- Trillingen/verzakking ondergrond.
- Betrouwbaarheid van het systeem.
- Kosten/financiën.
- Conflicteert met grondwaterwinning.

- Doorboren van grondlagen neemt risico met zich mee (stabiliteit, drukverschillen, lekkage).
- Materiaal buizen?

Bestuurskern
Centrum Publieksparticipatie

Datum
13 november 2012

Nabranders

- Het is mogelijk misschien door middel van nieuwe ontwikkelingen met stoom bijvoorbeeld energie op te wekken.
- De ontwikkeling van het systeem om aardwarmte te gebruiken levert werkgelegenheid op.
- Er is een school die volledig draait op aardwarmte. Dit is een situatie waar je met Nederland naar toe zou willen.
- Een panellid heeft gewerkt in een pand dat verwarmt werd door aardwarmte en dat was na tien jaar nog niet gefinetuned waardoor er grote temperatuurverschillen waren in verschillende delen van het gebouw.
- Ruud Cino licht toe dat er verschillende soorten technieken zijn om warmte uit de bodem te winnen (diep en ondiep), en dat per locatie wordt gezien welke methode daar veilig kan worden toegepast.

Grondwaterwinning voor drinkwater

60% van het drinkwater wordt bereid uit gezuiverd grondwater (50 tot 200 meter diep) en is een aantrekkelijke bron voor een duurzame drinkwatervoorziening.

Wat vindt u hieraan goed en belangrijk?

- Voldoende drinkwater beschikbaar houden.
- Verkleinen afhankelijkheid grondwater door reiniging van gebruikt water dichtbij gebruiker mogelijk te maken.
- Het gebied moet gegarandeerd schoon blijven.
- Scheiden van drink- en huishoudwater.
- Regenwater uit het riool houden.
- Kwalitatief goed drinkwater, nu en later.
- Zuinig omgaan met water.

Wat zijn uw twijfels en zorgen hierbij?

- Is water niet te goedkoop (verspilling)?
- Behoud van juist en goed grondwaterpeil (paalrot, verdroging natuur).
- De combinatie met andere bodemactiviteiten (chemicaliën).
- Vervuiling grondwater.
- Opslag van stoffen in de buurt van drinkwaterwingebieden.
- Te veel regenwater verdwijnt en komt niet in de bodem terecht.

Nabranders

- Er moeten alternatieven gezocht worden voor het hergebruik van (douche, wasmachine, regen) water.
- De functies moeten in balans zijn.
- Onttrekking van grondwater veroorzaakt verzilting.

Opslag van stoffen

In de diepe ondergrond zijn ruimtes aanwezig die geschikt zijn om stoffen op te slaan; permanent of tijdelijk. Deze ruimtes kunnen bijvoorbeeld worden gebruikt om een voorraad gas op te slaan om pieken in gebruik op te vangen.

Wat vindt u hieraan goed en belangrijk?

- Veiligheid.
- Tijdelijke opvang?
- Buffering alleen dan als de bodem niet wordt aangetast.

- Leegtes opvullen kan bodemverschuivingen voorkomen, denk aan CO₂, perslucht.
- Dat er goed onderzoek gedaan wordt.
- Alternatieven moeten worden onderzocht.
- Kosten.
- Economische activiteit.
- Voorkomt verdere bodemdaling.
- Uit het zicht – wegstoppen.

Bestuurskern
Centrum Publieksparticipatie

Datum
13 november 2012

Wat zijn uw twijfels en zorgen hierbij?

- Bodemtrillingen.
- Affakkelen -> milieu.
- Toekomst -> veiligheid.
- Techniek van ondergrondse opslag moet goed bekend zijn voor de bevolking.
- Wat gebeurt er met de bodem.
- Wat gebeurt er op langere termijn.
- De bodem laat zich niet sturen door wetgeving.
- Niet bekend wat eventuele lekkage of iets dergelijks bij kernafvalopslag tot gevolg kan hebben. Risico x gevolg = te groot.

Nabranders

- Communicatie naar de burger is van zeer groot belang.
- Er is een beperkte groep mensen die last heeft van een bepaalde resonantie die wordt veroorzaakt door ondergrondse activiteiten. Het is niet 100% zeker dat dit hierdoor komt, maar dat is wel wat de mensen denken en geloven.

5. Wat kan en mag? En waar mag dat wel of niet?

Gevraagd wordt 'waarom zou de vergunningverstrekker sommige activiteiten ergens wel of niet toestaan?' De panelleden wordt gevraagd een aantal regels hieromtrent te formuleren op grond waarvan kan worden bepaald:

1. Welke activiteiten waar wel en waar niet kunnen
2. Welke activiteiten wanneer voorrang hebben boven andere

Daarnaast moet inzichtelijk worden wat je meer zou moeten weten om de regels te kunnen toepassen.

Regels die door de panelleden worden genoemd zijn

Algemeen

- Aan welke veiligheidsvoorschriften voldoet het plan qua bewaking (terrorisme) en bij calamiteiten?
- Welke garanties levert het plan betreffende bodemdaling of overlast van geluid en trillingen?
- De uitvoerder moet aantoonbaar deskundig zijn (kennis) op het gebied van de grondlagen, milieuwetgeving, gebruikt materiaal.
- Hoe is het ruimtesbeslag en hoe efficiënt gaat de uitvoerder om met de beschikbare ruimte?
- Alle mogelijkheden moeten worden benut.
- Veiligheid!
- Economische haalbaarheid.
- Een deugdelijke risico-inventarisatie moet worden overlegd.
- Geen opslag van stoffen en aardwarmtewinning bij grondwaterwinning.
- Bodemeffectrapportages moeten worden gemaakt.
- De te gebruiken technologie moet bewezen zijn.
- Er moet efficiënt met de ruimte worden omgegaan.
- Als je ergens iets uit haalt, moet er ook weer (iets anders) in terug zodat de bodemdruk neutraal blijft.

- Geen horizonvervuiling.
- Geen winning of opslag in beschermde natuurgebieden
- Prioritering: grondwaterwinning; aardwarmte; opslag.

Bestuurskern

Centrum Publieksparticipatie

Datum

13 november 2012

Grondwaterwinning

- Vraag en aanbod moet in verhouding zijn
- Winning moet niet conflicteren met grondwaterpeil etc. (let op gebruik van 'eigen' bronnen)
- Er moet geen sprake zijn van verontreinigende industrie in de buurt van een bron.
- Alleen een vergunning afgeven indien de grond geschikt is.
- Een schonegrondverklaring met regels waar men zich aan moet houden.
- Deskundigheid bedrijf
- Bekend moet zijn wat er in de grond zit.
- Bekend moet zijn hoe groot het gebied is wat men schoon moet houden voor de winning
- Hoe groot moet het gebied zijn wat schoon is? Hoe ver wordt het water weggetrokken?
- Voldoen aan minimum capaciteit (economisch belang).
- Prioritering: grondwaterwinning voor drinkwater; aardwarmte; opslag

Aardwarmtewinning

- Er moet een minimaal aantal afnemers zijn (onderscheid bij burgers/ondernemingen).
- Er moet een back-up systeem zijn voor het geval er een defect in het systeem komt.
- Er moet sprake zijn van een gesloten systeem om vervuiling tegen te gaan.
- De bovengrondse infrastructuur moet geschikt zijn.
- Er moet opslagmogelijkheid zijn.
- Bekend moet zijn wat de toepassingsmogelijkheden zijn.
- Bekend moet zijn hoe het ontwerp van het systeem eruit ziet voor de winning.
- De afnemers moeten in de buurt zitten zodat de warmte niet over een lange afstand vervoerd hoeft te worden.
- Er moet een afzetmarkt zijn voordat het gewonnen wordt.
- Veiligheid (met betrekking tot op de werking)
- Eerst bij industrie, pas nadat de effectiviteit bewezen is, dan naar bewoonde wereld.
- Grondwaterwinning en aardwarmte kunnen bij elkaar in de buurt. Geen rangorde tussen de functies maar de lokale mogelijkheden benutten. Activiteiten die maar op weinig plekken kunnen moet je voorrang geven.

Opslag

- Gas moet worden opgeslagen in oude lege gasvelden.
- Niet in beschermde natuurgebieden
- Veiligheid (affakkelen, bodemgesteldheid)
- Is het rendabel? Er moet een minimale capaciteit van opslag zijn
- Informatieplicht naar omwonenden.
- Op het moment dat opgepompt wordt, moet het bij de gebruiker in de buurt zijn.
- Geen horizonvervuiling of daar maatregelen tegen nemen.
- Bodemeffectraoportage
- Prioritering: geen opslag en aardwarmte bij grondwaterwinning.

Nabranders

- Voortdurend moet men zich afvragen: wat is het alternatief?

- In hoeverre wordt er gebruik gemaakt van kennis uit het buitenland? Voordat diepgaand onderzoek wordt gedaan, moet de ervaring uit het buitenland bekend zijn.
- Testen in laboratorium of proefboringen zijn nodig
- Een panellid heeft niets gehoord over zonne-energie, wind energie en andere mogelijkheden die er zijn voor winning van duurzame energie.
- Waarvan is er reeds voldoende? Kan daardoor voorrang gegeven worden aan een andere bron?

Bestuurskern
Centrum Publieksparticipatie

Datum
13 november 2012

Slot van de bijeenkomst en vooruitblik

De gespreksleider meldt dat het reiskostenformulier worden ingediend in de envelop die iedereen heeft ontvangen. Gevraagd wordt tevens het evaluatieformulier in te vullen.

De panelleden krijgen het verslag toegezonden. Hierbij zullen ter informatie de factsheets worden gevoegd. Mirjam Post van het ministerie van IenM geeft aan met veel interesse naar de discussie en suggesties van de deelnemers te hebben geluisterd en spreekt de hoop uit de panelleden bij de volgende bijeenkomst in het tweede kwartaal van 2013 in Utrecht weer te zien voor de volgende sessie. Dan wordt het burgerpanel geconsulteerd over de varianten voor de structuurvisie.

Eelco Koolhaas sluit bijeenkomst en bedankt voor ieders inbreng. Hij wenst iedereen een goede terugreis en veilige thuiskomst.